

Jaarboek

Erfgoed Balen vzw

Beste lezer,

Het jaarboek 2008 heeft een andere uitgever!

Sinds 11 januari 2008 veranderde 'Heemkring Balen' in 'Erfgoed Balen'. Deze naamsverandering kadert in de toekomstplannen van onze vereniging. Erfgoed, in al zijn facetten, biedt immers een brede waaier van toekomstperspectieven.

De inhoud van het jaarboek zal door de nieuwe naam zeker niet veranderen.

Dit jaar is de inhoud alleszins weer gevarieerd en interessant.

De bijdrage over wie er allemaal woonde te Gerheide tijdens de periode van 1931 tot 1947 wordt, omwille van de grote hoeveelheid huizen, in twee delen opgesplitst. Het eerste deel, met de beschrijving van ongeveer veertig woningen, kan je al lezen in deze uitgave.

De geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog krijgt ook weer een plaats door de stilaan nakende herdenking van 100 jaar WOI.

Ook de Tweede Wereldoorlog wordt even in herinnering gebracht met een bijdrage over 'De Russen in ons dorp': het verhaal van Wasily Berukof.

Een 'paper' van een jonge geschiedenisstudent met als thema 'De Sint-Andriesparochie te Balen: 1868-1900' toont aan dat ook jonge mensen nog interesse hebben voor de plaatselijke geschiedenis. Een echte opsteker!

Een zeer korte bijdrage over het Oud Gemeentehuis dat vorige jaar 100 werd is de voorbode van een langer verhaal dat je mag verwachten na de volledige restauratie van het gebouw binnen enkele jaren.

Onder de naam 'De kleinhandel kende in 1957 zijn hoogtepunt' wordt de plaatselijke middenstand te Hulsen toegelicht en tot slot krijgt het jaaroverzicht 2007 van onze gemeente, met als bron de talrijke persknipsels, ook een plaats toebedeeld.

Zoals steeds bevatten al deze bijdragen talrijke, nog niet gepubliceerde foto's waarin iedere dorpsgenoot een stukje van zichzelf zal terugvinden.

Ik ben ervan overtuigd dat U, beste lezer, veel lees- en kijkplezier zal beleven aan deze uitgave van het jaarboek 'Erfgoed Balen'.

Richard Vermeulen
Voorzitter Erfgoed Balen vzw

Gerheide. Deel I.

Robert Aarts

Historiek

Een eerste vermelding van de naam Gerheide (Terheyden) vinden we terug in het archief van de abdij van Averbode. In 1326 schenkt een burger van Gerheide zijn pachthoeve, genaamd “De Grote Hoeve” en al haar aangrenzende percelen grond aan de abdij.

De akte, opgemaakt bij deze schenking, vermeldt, onder andere, het volgende: *“In 1326, den 4de november, verschenen voor de notaris en ondergeschreven getuigen, E.H. Joannes, abt van het klooster van Averbode en Willem, genoemd Zoersbroec”*. Deze Willem Zoersbroec heeft, na rijpe overwegingen met zijn vrouw en kinderen, verklaard al zijn onroerende goederen, namelijk zijn bouwlanden, weiden en gebouwen, gelegen ter plaatse genaamd “Ter Heyden” onder “Baenle” aan de abdij van Averbode te schenken.

Door deze schenking en door latere schenkingen was Gerheide een van de grootste tiendenopbrengers van de abdij van Averbode.

Gerheide, gelegen langsheen de heuvels van de Alesberg, heeft gedurende verscheidene eeuwen geleefd van de landbouw en de schapenteelt.

Tijdens de jaren van rust en enige welstand werden meerdere gronden vruchtbaar gemaakt. De kudden schapen waren zelfs zo groot geworden dat de gemeentegronden niet meer voldoende waren. In januari 1567 kwam er een ver-

ordening van Burgemeester en Schepenen (voogdij Mol-Balen-Dessel) waardoor het voor alle inwoners verboden was om meer dan 100 schapen op gemeentegrond te laten weiden.

Dit verbod viel niet in de smaak bij de prelaat van Averbode, hij had immers te Balen 2 pachthoeven, één te Gerheide en één op de Reit.

De pachters van deze hoeven bezaten veel schapen, Gerheide zelfs meer dan 200. De prelaat vond het verbod strijdig met zijn belangen en bracht de zaak zelfs voor het Hof van Brabant.

Het vonnis was in zijn voordeel en luidde als volgt: *“dat de pachters zoveel schapen mochten laten grazen als het voordeel van hun hoeve zou vereisen”*.

Gerheide anno 1931-1947

Gerheide als gehucht bestond uit volgende straten op het kadasterplan van 1840 Bergschesstraat, deze straat is het huidige Gerheide.

De Endstraat, nu de Sint-Jansstraat, als ‘chemin nr 14’.

Krommestraat nu Endstraat als ‘chemin nr 12’.

Bij de volkstelling van 1931-1947 werden de straten allemaal Gerheide genoemd.

Gerheide is een gehucht van Balen gelegen tussen de Soef en de Keiheuvel. Wanneer we het oude kadasterplan van 1840 bekijken dan zien we dat aan de inplanting van de huizen maar weinig veranderd is. De huizen werden vergroot en gemoderniseerd na de periode 1931-1947. Bijgevoegd vindt men het kadasterplan van 1840 en het stratenplan van de periode 1931-1947.

In deze periode leefden meestal verscheidene gezinnen in één huis, ofwel waren het pasgehuwden die woonden in een voorkamer tot ze zelf een woonst vonden, ofwel waren het gehuwde kinderen die werkten op de boerderij van de ouders en tijdelijk inwoonden.

We zien regelmatig dat de kinderen in 1931 thuis inwoonden, maar in 1947 op een ander huisnummer ingeschreven stonden en dus tweemaal voorkwamen in deze lijst. Dikwijls staan er twee, drie tot vier gezinnen ingeschreven op één adres. Dit is het resultaat van twee volkstellingen: bij de eerste was men bijvoorbeeld nog ongehuwd en zonder beroep (schoolgaand), terwijl men zestien jaar later al gehuwd en uithuizig was.

Ook meiden en knechten, zelfs geen familie, die op de boerderij verbleven stonden er wel op ingeschreven.

Huisnummer 1.

Was gelegen op het tipje van de splitsing van Gerheide met de Breden Els.

Hier woonden Geuens Petrus Corneel Jozef, °Mol 07/12/1887, zoon van Geuens Victor en Declerck Maria Theresia en gehuwd te Balen op 21/02/1903 met Raeymaekers Theresia Sophia, °Balen 18/11/1885 en dochter van Raeymaekers Petrus Jos en

Inhoud

Gerheide. Deel I.	5
Deel III Slag aan de IJzer 18-31 oktober 1914	51
De Sint-Andriesparochie te Balen: 1868-1900	75
Het Oud Gemeentehuis - een eeuw oud	97
Russen in het dorp. Het verhaal van Wasily Berukof	99
Bestuur in vroegere tijden.	149
Hulsen: De kleinhandel kende in 1957 zijn hoogtepunt	157
Gebeurtenissen in Balen	175
Balenaar onderscheiden met de Medaille van Sint-Helena	185
Interessante lectuur uit ons eigen archief	187
Balen in de media 2007	195
Colofon	208

Colofon

Redactie: Vic Berckmans en Richard Vermeulen.

Omslag: De familie Joos-Bogaerts.

Ontwerp omslag: Drukkerij 'Het Zoeklicht'.

Corrector: Vic Berckmans.

Lay-out: Walter Vermeulen.

Uitgegeven door: Erfgoed Balen vzw.

Alle teksten verschijnen onder de enige en dwingende verantwoordelijkheid van de auteur, hier treft de kring als vzw geen rechtsaansprakelijkheid.

Verantwoordelijke uitgever: Richard Vermeulen voor
Erfgoed Balen vzw.

Bestellen en info:

Prijs van een jaarboek: €13.00

Te bestellen door overschrijving op rek. 001-0597148-92
van Erfgoed Balen vzw, Vaartstraat 29 te 2490 Balen.

Rechtstreeks ook verkrijgbaar op ons kantoor, zelfde adres.

<http://www.erfgoedbalen.be>

e-mailadres: info@erfgoedbalen.be

© 2008 Erfgoed Balen vzw

D/2008/4953 (16)